

Høringsuttalelse – ”Den blå-grønne matalliansen”

Fra Norut Gruppen AS

Sammendrag

De to statsrådene har gitt et mandat med en innbakt interessant hypotese om at det er mye å hente i en tettere organisering og samordning av aktivitetene innen matrettet forskning. Vårt hovedinntrykk er at utvalget i analysedelen forkaster denne hypotesen, men dette til tross fremmer forslag til organisatoriske løsninger som om hypotesen var bekreftet.

Utvalget har ikke sett noen nytte i å samle den blå-grønne offentlige forvaltningsrettede forskningen innen mat og matvaretrygghet.

Utvalget har heller ikke sett den blå-grønne integrering som viktig for de næringsrettede instituttene. Likevel har utvalget foreslått en komplisert konsernstruktur for å samle den marine, næringsrettede forskningen og alle havbruksstasjoner samlet i ett infrastrukturselskap. Det som i utgangspunktet var ment som en utredning om blå-grønn matforskning er blitt så og si helblå i konklusjonsdelen.

- Norut slutter seg til etablering av et fellesorgan for blå-grønn forskning forutsatt at organet gis konkrete koordineringsoppgaver.
- Norut foreslår at all forvaltnings- og næringsrettet havbruksforskning samles i Fiskeri- og kystdepartementet. Dette vil sikre den koordinering utvalget etterspør.
- Norut går klart i mot etablering av et infrastrukturselskap som skal eie havbruksstasjonene.
- Norut peker på at det er store faglige synergier mellom forvaltningsrettet og næringsrettet forskning og at deling av disse bare bør foretas der behovet for nøytralitet er stort. Andre årsaker er av organisatorisk og konkurransemessig art. Norut slutter seg til forslagene som går på å hindre konkurransevridding. Norut etterlyser imidlertid tiltak som kan kontrollere og hindre slik konkurransevridding i fremtiden.
- Norut etterlyser forslag om å samle den offentlige, forvaltningsrettede matforskningen i ett institutt.
- Norut går i mot etablering av det foreslåtte konsernselskap NOFIMA. Det samme gjelder den antydde videre underorganisering av NOFIMA i tre institutt, et for teknologi, et for biologi og et for foredling.
- Norut foreslår i stedet at man bygger den marine næringsrettede forskning videre på kystaksen og at samarbeidet mellom Matforsk, Fiskeriforskning og Norconserv integreres ved å videreutvikle det samarbeid man allerede har etablert.

Innledning

Norut Gruppen AS er majoritetseier i Fiskeriforskning som igjen eier 51% i Norconserv AS i Stavanger. Universitetet i Tromsø er majoritetseier i Norut Gruppen AS. Denne uttalelse må ses i sammenheng med uttalelsene fra de nevnte institusjoner. Tema som er grundig belyst av de øvrige vil bli mindre grundig behandlet av oss og vice versa.

Oppgave og mandat

Oppgave og mandat er klart avgrenset og imperativt i formen. Det skal struktureres mellom landbruk og fisk og hovedoverskriften har fokus på mat.

Hvis mandatet hadde etterspurt et helhetlig perspektiv, f.eks for den marine forskningen, ville utredningen måttet bli meget bredere. Vi tenker her på miljøinstituttene (særlig NIVA, NINA, NILU) som har stor kompetanse både innen havmiljø og mattrygghet. De medisinske fagmiljøene er av største betydning for forståelse av ernæring, utvikling av helsekostmarkedene og funksjonell mat og videre utvikling av bioteknologi. De samfunnsfaglige instituttene leverer vesentlige bidrag til forvaltning, markedsforståelse forståelse av samfunnsmessige konsekvenser, og politikkutforming. IKT og materialteknologi er særlig viktige generiske områder for alle næringer. Kravet til kommersialisering av egne idéer blir stadig sterkere. Mandatet gir ingen føringer til hvordan de næringsrettede instituttene skal knytte seg til innovasjons- og kommersialiseringsmiljøene. Til slutt bør nevnes at selv om de foreslåtte institutt blir samorganisert, vil det likevel gjenstå en del institutt innen sektorene, stort sett i små enheter, som ikke vil bli berørt av utredningen og forslagene.

Fiskeridepartementet er nylig omdannet til Fiskeri- og kystdepartementet. Dette indikerer at det nye departementets forskningsbehov er blitt langt bredere enn mat. Det tilsier et enda større behov for kobling mot miljøinstituttene. Fou rettet mot sikkerhet til sjøs, miljø sikkerhet, overvåkingssystemer, navigasjon m.m. vil bli mer sentrale FKV-tema.

Til sist i mandatet sies det at "regjeringen har vedtatt igangsatt en gjennomgang av den norske instituttsektoren, som en del av arbeidet med ny forskningsmelding." Siden dette er nevnt må man kunne gå ut fra at utvalget burde ta behørig hensyn til dette overordnede utredningsarbeidet. Fra den overordnede utredning foreligger det imidlertid ingen forslag til slik strukturering av den norske instituttsektoren som her foreslått for fisk og landbruk. Den sannsynlige årsak er at man ikke har sett behov for det.

Den blå-grønne utredningen har imidlertid forårsaket at instituttsektoren innen fisk og landbruk ikke er "satt under lupen" i instituttgjennomgangen. Dette er beklagelig ettersom landbrukets instituttsektor fremstår som sterkt overdimensjonert i norsk forskning.

Når det gjelder utvalgets sammensetning synes vi det er påfallende at den forskningsutførende sektoren ikke er med. Det samme fravær gjelder også sekretariatet.

Forslag 1, etablere en fellesarena

Vi kan se behovet for en fellesarena etter at NFR-området Bioproduksjon og foredling ble nedlagt i forbindelse med Forskningsrådets omorganisering i 2002/2003. Skal organet bli levedyktig må det imidlertid gis konkrete oppgaver f.eks innen koordinering. Hvis organet opprettes bør dets virkeområde ikke begrenses til matområdet, men favne hele FoU-området for de to sektorene.

Når det gjelder koordinering er det, etter Noruts oppfatning, vel så viktig at ansvarsdelingen mellom de to departementene blir klarere. Vi foreslår derfor at alt ansvar for den næringsrettede og forvaltningsrettede havbruksforskningen snarest overføres fra LD til FKD. Dette tiltak vil langt på vei løse koordineringsproblemene innen havbruksforskningen som utvalget peker på.

Forslag 2, infrastrukturselskap for havbruksstasjonene

Norut Gruppen går klart i mot opprettelsen av det foreslåtte infrastrukturselskap. Når det gjelder begrunnelser henviser vi til uttalelsene fra de ovenfor nevnte institusjoner. Vi er av den oppfatning at en oppfølging av vårt forslag i forrige punkt om å samle alt ansvar for havbruksforskningen i FKD, vil bidra til vesentlig bedre koordinering enn i dag og hindre dobbeltinvestering og dobbel drift.

Forslag 3, skille mellom forvaltnings- og næringsrettede institutter

Det er etter vår oppfatning ingen forskningsfaglige grunner for å foreta en slik arbeidsdeling og organisatorisk avgrensning. Ny kunnskap som produseres er i utgangspunktet like relevant for forvaltningen som for næringslivet. Dette gjelder fri grunnforskning, strategisk grunnforskning og det meste av den anvendte forskning. En del særlig generiske områder som IKT og materialteknologi inkludert bioteknologi er like relevante for begge områder og anvendelser/leverandørindustri vil gjelde begge områder. Faglig sett bør en integrering av forskning for næringsliv og forvaltning ses på som positiv, gjensidig berikende og hensiktsmessig.

Det kan imidlertid anføres to andre argumenter for å dele områdene. Det ene er behovet for nøytral rådgivning overfor norske myndigheter og overfor nasjonal og internasjonal opinion, organisasjoner og myndigheter. Dette gjelder særlig matområdet, miljø-området og ressursforvaltning av marine arter hvor vi deler en rekke bestander med andre land.

Matområdet synes å være særlig utsatt når det gjelder nøytralitetskravet.

Det andre argumentet følger av organisering av en del forvaltningsrettede institutt og konkurransesituasjonen innen kunnskapsallmenningen. Enkelte institutt som HI og NIFES er rene statsinstitusjoner mens andre er forvaltningsorganer med utvidede fullmakter. Særlig de førstnevntes budsjettmessige status gir disse en klar konkurransefordel fremfor de næringsrettede instituttene. Utvalget er selv inne på begge de nevnte forhold. Når det gjelder de konkurransebegrensende tiltak for forvaltningsinstitutt som foreslås av utvalget slutter vi oss til forslagene. Vi vil imidlertid understreke at det viktigste arbeidet på dette området er å følge forslagene opp i praksis. Det hjelper de næringsrettede institutter lite hvis de forvaltningsrettede instituttene fortsetter sin praksis med å konkurrere på alle arenaer. Vi savner derfor det viktigste forslaget, nemlig hvordan og av hvem forslagene skal følges opp i praksis.

Det finnes andre modeller for forvaltningsrettet forskning bl.a. i Norge. To eksempler på dette er miljøinstituttene NILU og NIVA som både driver forvaltnings- og næringsrettet forskning med bredt internasjonalt engasjement og med de samme rammevilkår som de næringsrettede instituttene. Vårt inntrykk er at forvaltningsrådene fra disse institusjonene blir hørt og akseptert både nasjonalt og internasjonalt. Så vidt vi kan se er ikke slike måter å organisere forskningen på drøftet i utredningen.

Når det gjelder forskningen innen matvaretrygget er vi overrasket over at utvalget ikke har foreslått det offentliges behov dekket gjennom ett samlet, offentlig institutt med mat og matvaretrygghet som arbeidsområder. Dette ville enkelt oppnås ved å slå sammen VI og NIFES.

Forslag 4, samle den næringsrettede forskning i ett holdingselskap

Etter vår oppfatning bygger dette forslaget på den feile forutsetning at institutt med 100 til 200 medarbeidere er små i nasjonal og internasjonal målestokk. Institutt med mer enn 100

ansatte må anses som store institutt og det finnes ingen faglige, forskningsmessige stordriftsfordeler ved å etablere større enheter. En amerikansk undersøkelse nylig viser at eksellent forskning forekommer oftest i grupper på 6-10 personer! Det foreligger heller ingen empiri som støtter hypoteser om at man oppnår andre stordriftsfordeler. Tvert i mot kan det se ut som store institutt er mindre kostnadseffektive enn små.

Begrunnelsene for ikke å støtte forslaget er i store trekk de samme som de fremført av Fiskeriforskning og Universitetet i Tromsø. Kort oppsummert er Noruts hovedbegrunnelser som følger:

- Vi mener at kulturforskjellene og de næringsmessige forskjeller internt i selskapet vil bli for store og føre til store spenninger og negativ oppmerksomhet.
- Dette er ikke en kostnadseffektiv modell og den virker klart overstyrende.
- Forslaget vil føre til mindre konkurranse i norsk næringsrettet matforskning, nærmest en monopolsituasjon blir etablert. Forholdet til FHF vil i måtte utredes og avklares før man går videre.
- Forslaget omfatter stort sett bare blå institutt og behovet for overordnet styring og koordinering har hittil ikke tilsagt slike dramatiske nyorganiseringer. Manglende koordinering departementene i mellom kan neppe løses hensiktsmessig i en driftsmodell for god forskning.
- Det er liten kontroll med hvordan selskapet kan komme til å se ut i fremtiden. De meget forskjellige interessene kan føre selskapet i ugunstige retninger. Utvalget har selv tanker om trinn 2 i organisering av NOFIMA som etter vår oppfatning vil bære helt galt av sted: Tre datterselskap hvorav ett skal drive med biologi, ett med teknologi og ett med foredling. Anvendt, næringsrettet forskning innen havbruk, fangst/fartøy, produkt og prosess er nettopp integreringen av biofag og teknologi. Den foreslåtte oppdeling vil derfor ikke kunne fungere. Det må også stilles spørsmål ved hvordan en slik instituttmodell skal kunne samhandle meningsfylt med de stedlige universitet.
- Utenlandsk finansiering av forskning med særlig vekt på forskningssamarbeidet med EU vil vokse sterkt også for norske institutt. De institutt som er med i mandatet har hver for seg vist stor evne til å tilegne seg EU-prosjekter og er alle etterspurte medlemmer av EU-nettverk. Mangfoldet er her meget viktig hvis vi skal få opp mengden EU-prosjekter i Norge. Vi mener at det foreslåtte konsern snarere vil kunne bidra til færre enn til flere EU-finansierte prosjekter.

Alternative modeller – videre arbeid

Norut er ikke imot fornuftige organisatoriske endringer av forskning. Bare de siste tre, fire år har vi gjennomført og organisert svært store endringer bl.a. i den marine, næringsrettede forskningen. Siden utvalgets forslag stort sett bare omfatter blå sektor, vil vi foreslå at blå sektor fortsetter å organisere seg mer helhetlig. Dette med utgangspunkt i kystaksen slik Fiskeridepartementet tidligere har lagt til grunn. Gitt at FGD overtar alt ansvar for havbruksforskningen vil en slik videre integrering kunne oppfylle flere av utvalgets intensjoner, men da innenfor trygge organisatoriske rammer. Konkurranseselement og fragmentering er etter vår oppfatning overdrevet i utvalgets rapport. I forskning er konkurrerende institutt i det ene øyeblikk samarbeidende institutt i det neste. Det gode samarbeid som er etablert mellom Matforsk, Fiskeriforskning og Norconserv bør kunne videre utvikles i positiv retning også utenfor samme bedriftsstruktur. Hvis Sintef Fiskeri og

Havbruk velger å stå utenfor en konsernorganisering ser vi liten dramatikk i det. For den marine næringen kan det være like viktig å ha et selskap inne i Sintef-konsernet som utenfor. Når det gjelder økt samarbeid med universitetene er vi helt enig i det. Det samme gjelder forslag om eierskap fra de mest sentrale, involverte universitetene. Det bør imidlertid foreligge samarbeidsavtaler med alle relevante universitet.

Tromsø har vært nevnt som lokaliseringssted for det foreslåtte konsernselskap. Tromsø er i dag konsernselskapsstedet for hoveddelen av den næringsrettede marine forskningen med forgreninger til Stavanger og Bergen. Norut Gruppen AS er majoritets eid av Universitetet i Tromsø og deleid av FKD (11,7%). Vi oppfyller derved viktige elementer i eierskapsforslaget som er fremmet av utvalget. Norut Gruppen AS deltar gjerne i dialog med departementene om en videre utvikling av konsernet i en slik retning.